

PEDAQOQİKA

Vidadi Bəşirov
Azərbaycan Dillər Universiteti

XARİCİ DİLLƏRİN ONLAYN TƏDRİSİNİN PEDAQOJİ ASPEKTLƏRİ

Açar sözlər: *onlayn təhsil, pedaqoji amillər, xarici dil təlimi, pedaqoji texnologiyalar, pedaqoji aspekt*

Keywords: *online education, pedagogical factors, teaching a foreign language, pedagogical technologies, pedagogical aspect*

Ключевые слова: *дистанционное обучение, педагогические факторы, преподавание иностранного языка, педагогические технологии, педагогический аспект*

Müasir şəraitdə xarici dillərin tədrisini yeni, təkmil metodlarla aparmağın səmərəlilik səviyyəsi dövrün, zamanın tələbidir. Bu işin müxtəlif platformalarda təşkili istiqamətləri həm ümumtəhsil, həm də bu baza üçün təhsilləndirici məkan olan ali məktəblərin pedaqoji fəaliyyət sferasını genişləndirməyi, dil tədrisi ilə yanaşı, onun mövcud tələblərə uyğun pedaqoji strukturunu da mükəmməlləşdirməyi zəruri edir. Xarici dillərin onlayn (məsafədən) tədrisinin pedaqoji faktorlarına gəldikdə isə ilkin olaraq bu prosesin qiymətləndirmə şərtlərini müəyyənləşdirməyin kompetensiyalı şərtlərini dəyərləndirmək lazımdır.

Bu sahədə mövcud yanaşma layihələri dörd sahə üzrə qruplaşdırıla bilər: tədris məzmununda xarici dillərin tədrisinin onlayn qaydada təşkili; xarici dillərin məsafədən tədrisinə araşdırılma vəziyyətinin monitorinqinin aparılmasına; xarici dil məşğələlərinin (dərslərinin) təşkili prosesində təlim biliklərinin ötürülməsi ilə yanaşı, dərstdən (məşğələdən) kənar tədbirlər üzrə də yeni, pedaqoji texnologiyalardan istifadə olunması; nəhayət, beynəlxalq nailiyyətlər, perspektivlər, yeni pedaqoji strateji hədəflər üzrə kamil insan, müdrik şəxsiyyət yetişdirməyin demokratik-humanist prinsiplərini formalaşdıran paradigmlərin nümunələrinin müəyyənləşdirilməsi və s.

Məhz, xarici dil təlimi yolu ilə digər peşə-sənət, fənn tədrisi prosesində də onlayn platforması üzərindən müxtəlif tədris proqramlarından istifadə və onun imkanlarını mənimsəmək indi vacib həyati tələbatə çevrildiyindən ondan istifadə qaydalarına da yeni mündəricəli münasibət lazımdır. Bu imkanlara aiddir: ilkin olaraq, pandemiya müddətində uşaqlarımızın təhsilini davam etdirməsi üçün zəruri

ri şəraitin yaradılması; ikincisi, gələcəkdə təhsil üzrə global rəqabət prosesində rəqəmsal təhsil platformasına keçid üçün bütünlüklə adekvat onlayn alətlərinin hamı üçün müəssər və əlçatan olması; bu prosesdə son dərəcə sadə, aydın, dolğun bir inkişafetdirici zəmində təşəkkül tapan məşğələ və tapşırıqlarla əhatəliliyinin təminat səviyyəsinin üzə çıxarılması; üçüncüsü, dərslər və dərsləndirici, auditoriya və auditoriyadankənar məşğələlərdə xarici dillərin onlayn tədrisinin pedaqoji aspektlərini müəyyənləşdirən mükəmməl, lakin sadə pedaqoji texnologiyalara müraciət olunması; o cümlədən, onları həm də qeyri onlayn məşğələ və tapşırıqlarla birləşdirməklə internet sistemindən istifadə işinin – yəni, necə, nə zaman və harada istifadə edilə biləcəyinə də həm ailəni, həm məktəbi, həm də ictimaiyyəti tam sirayət edici ümidlərlə inandırmaq lazımdır.

Xarici dillərin onlayn tədrisinin pedaqoji aspektlərinin müasir çalarlarını, metod və metodoloji prinsiplərini müəyyənləşdirərkən, həm də bu sahədə mövcud olan tarixi dəyərləri, keçmişin mütərəqqi tendensiyalarını da nəzərə almaq lazımdır.

Çünki, hazırkı şəraitdə “formal təhsildə iştirakın genişlənməsi davam edir. Beynəlxalq əməkdaşlıq və texnoloji nailiyyətlər daha fərdiləşdirilmiş təlimi dəstəkləyir. Məktəb təhsilinin strukturları və prosesləri qalır... Məktəblər qalır, lakin müxtəliflik və təcrübələr bir norma halına gəlir. “Məktəb divarları”nın açılması məktəbləri cəmiyyətlərlə birləşdirir, daim dəyişən təhsil, vətəndaş aktivliyi və sosial innovasiya formalarını təşviq edir” [2, s.16].

Bu yolda təkcə, təlim biliklərindən yox, həm də hər bir fənnin səciyyəvi xüsusiyyətlərindən asılı olaraq onun tərbiyələndirici, təhsilləndirici və inkişafetdirici vəzifələrindən də maksimum səviyyədə, yeni prioritet istiqamətlərdə, ənənə və müasirlik təcrübəsinin reallaşdırılması baxımından məktəb həyatında yaradıcı şəxsiyyət yetişdirməkdə istifadə olunmalıdır. Bu məzmununda həm milli, həm də bəşəri keyfiyyətlərdən xeyirxahlıq naminə faydalanmağın fəzil əlamətləri barədə dahi fizik, mütəfəkkir Albert Eynşteyn haqq yolunda ədalətli mövqə nümayiş etdirərək yazırdı: “Bəşəriyyətin gələcəyi elmi tərəqqinin sabahından bir o qədər asılı deyil, insani əxlaqın və mənəviyyətin sabahkı mənzərəsindən asılıdır” [3, s.228].

İngilis dili müəllimlərinin pedaqoji fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi problemi üzərində tədqiqat işi apararıq tədqiqatçı-alim, pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru Fəridə Hüseynova çox haqlı olaraq yazır ki, “Azərbaycan məktəblərində müəllim hazırlığı ilə bağlı müxtəlif müzakirələrə və problemlərə tənqidi yanaşma, müəllimlərin (o cümlədən xarici dil müəllimlərinin – V.B.) bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirməyə yönəlmiş təlim proqramlarının məzmunu haqqında fikirləri də bir-mənalı olaraq ləbüd edir, onları bütün çətinliklərə baxmayaraq akademik təlim-tərbiyə prosesini inkişaf etdirməyə səfərbər edir” [5, s.23].

Bu gün cəmiyyət öz vətəndaşlarının təhsilinə birbaşa, daha çox cəlb olunduqca ənənəvi məktəb təhsil sistemləri sıradan çıxır. Təlim rəqəmsal texnologiyaların əsas aparıcı yadrosuna çevrilir. Bu prosesdə onlayn tədrisin pedaqoji aspektləri də yeniləşir, innovativ mahiyyət kəsb edir. Xüsusən, ayrı-ayrı fənlərin tədrisi prosesində pedaqogika bir elm olaraq əsas amil kimi çıxış edir, fakt və hadisələrə fərqli, fərdi və çevik mexanizmlər əsasında, obyektiv prinsiplər zəminində yanaşmağı zəruri edir.

Onu da qeyd edək ki, müasir şəraitdə “Xarici dillərin onlayn tədrisinin pedaqoji aspektləri”ni ayırd edərəkən bu sahə üzrə nəzərdə tutulan kurs proqramlarında (tədris fənlərində) pedaqoji proses zamanı reallaşdırılan biliklərin, bacarıq və vərdişlərin, habelə mənəvi keyfiyyətlərin formalaşmasına xidmət edən, onlara nəzarəti həyata keçirən və qiymətləndirilən işin metodikasına aid hələ ki, heç bir mükəmməl əsaslanmaya güvənən müəllimlərə kömək məqsədi ilə yazılan metodik iş bazası, xüsusən bu sahədə yeni tələblərə cavab verən tədris vəsaitləri çox məhdud səviyyədədir.

Ən vacibi isə bu əsasda müəllimin metodik işi çox vaxt mücərrəd və şablon səviyyədə qaldığından ustad müəllim keyfiyyətinə effektiv nəticə imkanı gətirən müəllimə metodik kömək xidməti ilə müəllimlərin özləri arasında olan metodik iş mübadiləsi qarışdırılır. Halbuki, metodik iş formatında təqdim olunan fəaliyyət növü, məhz, “pedaqoji prosesin səviyyəsini yüksəltmək məqsədi ilə təlim, tərbiyə, təhsil və psixoloji inkişafın əsasən praktik məsələlərini müəllimlərin özlərinin məktəbdə fəal müzakirə etmələridir” [1, s.150].

Belə ki, bu yönümlü əksər tədqiqatlarda, metodik işləmələrdə səmərəliliyə imkan verən kompüterdən istifadə, interaktiv iş, internetdən istifadə kimi yeni pedaqoji texnologiyaya nümunələri sırf pedaqoji aspektdən də dəyərləndirilməlidir.

Bu gün yeni pedaqoji texnologiyalardan istifadə imkanları üzrə effektiv müdafiə məqamlarını sözün əsl mənasında respublikanın bütün ali məktəblərinin magistratura pilləsində, bütün fənlərin tədrisi üçün xarakterik olan “Müasir təlim texnologiyaları” adlı seçmə fənn istiqamətində reallaşdırmaq olar.

İstiqamətlənmə və ixtisaslaşma profilinə uyğun olaraq ali pedaqoji və orta pedaqoji ixtisas təhsili verən tədris-tərbiyə müəssisələrində “Xarici dillərin tədrisi metodikası”, “Təlimdə innovasiyalar” və “Pedaqogika” kafedralarının və şöbələrinin müştərək əlbirliyi sayəsində sırf təlim prosesini ehtiva edən “Müasir təlim texnologiyaları” üzrə sistemli iş aparmaq, bu sahədə proqram və tədris materialları hazırlamaq, seçmə fənn nümunəsi yaratmaq təşəbbüsü təqdirli hal kimi dəyərləndirilməlidir. Bütün fənlərin tədrisi prosesi üçün xarakterik olan yaradıcı fəaliyyət məhsulları isə birmənalı olaraq “Pedaqogika” fənni əsasında hasilə gəlməlidir. Bu sahədə ilkin təşəbbüslər də çox uğurludur (Bax: Mehrabov A.O, Abbasov Ə., Zeynalova N., Həsənov R. Pedaqoji texnologiyalar. Bakı, “Mütərcim”, 2006. 2. “Müasir təlim texnologiyaları” fənni üzrə proqram. Bakı, 2010, -21 səh., Əliyeva Fərqanə, Məmmədova Ümhanə. Müasir təlim texnologiyaları. Bakı, “MBM”, 2014, -190 səh.).

Odur ki, birmənalı olaraq xarici dillərin onlayn tədrisinin pedaqoji aspektlərini pedaqoji proses təcrübəsində nəzərə alıb, onun mövcud imkanlarını yeni pedaqoji təfəkkür qaynaqları ilə zənginləşdirmək, onun akademik səviyyədə təhsil fəlsəfəsini açmaq alim-pedaqoqların qarşısında dayanan ən ümdə vəzifələrdən biridir.

Bunu isə bizdən həyatın özü tələb edir.

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan milli izahlı ensiklopedik pedaqoji lüğət. Bakı, “OKA-Ofset”, 2005.
2. Azərbaycan müəllimi / Bakı, 25 sentyabr, 2020-ci il, №31.
3. Bəşirov V.P. Azərbaycan pedaqoji fikrində milli tərəqqi ideyaları. Bakı, “OKA-Ofset”, 2008.

4. Əhmədov H.H., Zeynalova N.E. Pedaqogika. Bakı, "Elm və təhsil", 2019, 352 səh.
5. Hüseynova Fəridə. Azərbaycanca müəllim hazırlığı sahəsində çətinliklər və yeni perspektivlər: İngilis dili müəllimlərinin pedaqoji fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi // Azərbaycan məktəbi, 2019, №3.
6. Mehrabov A.O. Azərbaycan təhsilinin müasir problemləri. Bakı, "Mütərcim", 2007, 448 səh.
7. Савин Н.В. Методика преподавания педагогики. Москва, «Просвещение», 1987, 207 стр.

Summary

Pedagogical Aspects of Online Foreign Language Teaching

This article analyzes existing educational priorities and strategic goals. Distant educational concepts are revealed. Modern pedagogical values are discussed in the article. The author underlines the importance of language learning online.

Резюме

Педагогические аспекты в изучении иностранных языков во время дистанционного обучения

В статье анализируются существующие приоритеты в образовании, стратегические цели. Раскрывается концепция дистанционного обучения. Обсуждаются новые педагогические цели. В особенности, говорится о важности условий изучения иностранных языков на дистанционном (онлайн) обучении.

Rəyçi: dos.N.Zeynalova